

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Toteamme, että on hyvä, kun monia jo aiemmin voimassa olleita säädöksiä on avattu väärinkäsitysten välttämiseksi sekä monialaisen työskentelyn ohjaamiseksi. Muutosehdotuksissa painottuu läpäisyperiaatteella kotoutujien mahdollisuus ja oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja kohdatuksi tulemiseen. Näemme myös hyvänä, että kotoutujan oman kulttuurin, uskonnon ja kielen merkityksen painottamisen. Lain valmistelussa on erinomaisesti nostettu riskit syrjiville käytänteille sekä rasmin tunnistamiselle.

Vaikka kotoutumisen ”aikaraja” näyttäisi lyhenevän, muutosehdotuksessa on hyvin avattu, mitä kotoutumisaikana pitää tapahtua. Se myös velvoittaa monialaisia toimijoita sitoutumaan ja työskentelemään kotoutujan kanssa tavoitteellisesti. Ja tosiasiallisesti on mahdollista pidentää aikaa yksilöllisten tarpeiden mukaan. Vaikka näyttää ensin siltä, että kotoutumisaika lyhenee, antaa laki mahdollisuuden perustellusti yksilölliseen harkintaan.

Pidämme hyvänä myös, että painotetaan kuntien ja hyvinvointialueiden velvollisuutta kouluttaa ja kehittää työntekijöiden osaamista liittyen maahanmuuttajien hyvään kotoutumiseen. Yksin tulleen alaikäisen kannalta tärkeätä on heidän kanssaan perhekodeissa tai perheryhmäkodeissa työskentelevän henkilökunnan ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Mietityttämään jäi koko perheen kotoutumissuunnitelmaehdotuksessa 2. kohta, jos perhe suostuu. Voi olla niin, että perheet, jotka eniten hyötyisivät /tarvitsisivat kokonaissuunnitelmaa, eivät suostu. Vedotaan kulttuurillisiin tai muihin syihin. Todellisuudessa olisi lasten etujen mukaista toimia

kokonaisvaltaisesti. Pidämme koko perheen kotoutumissuunnitelmaa erityisen tärkeänä silloin kun perheessä asuu yksin ilman huoltajaa oleva alaikäinen. Perheen kotoutumissuunnitelma korostuu myös tilapäistä suojelua saavien ukrainalaisten perheissä. Lakiehdotuksen vahvuutena näemme sen, että monialainen kotoutumissuunnitelma koskee myös alaikäisiä, ilman huoltajaa tulleita lapsia ja nuoria. Monialaisuuden laaja sisältö kattaa hyvin lasten ja nuorten tarpeet, jos ne pystytään käytännössä toteuttamaan lain tarkoittamassa hengessä.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Alaikäiset ilman huoltajaa tulleet

Uusi oppivelvollisuuslaki tuli voimaan 1.8.2021. Tavoitteena on, että jokainen nuori suorittaa toisen asteen koulutuksen, ja uudistuksen voidaankin arvioida hyödyttävän myös maahanmuuttajanuoria. Uudistuksen myötä aiemmin työ- ja elinkeinotoimiston asiakkaana olleiden 17-vuotiaiden maahanmuuttajien palveluiden järjestämisvastuu siirtyi työ- ja elinkeinotoimistoilta kunnille ja oppilaitoksille. Oppivelvollisuuden laajentumisen jälkeen 17-vuotiaat, oppivelvollisten maahanmuuttajien ei ole enää ollut mahdollista opiskella työvoimakoulutuksena järjestettävässä kotoutumiskoulutuksessa tai kotoutumislain mukaan omaehtoisestityöttömyysetuudella tuettuna.

Kotolain vahvuutena on se, että siinä veloitetaan suorittamaan vähintään toisen asteen opinnot, mikäli nuori on siihen muutoin kykenevä. Nyt esimerkiksi meillä on Suomessa satoja 17-vuotiaita, joista valtaosa on suorittanut kotimaassaan 11-vuotisen peruskoulun, joka vastaa suomalaista peruskoulua ja lukiota, ja antaa valmiuden jatkaa korkeakouluopintoihin. Herää kysymys, että miten nuorten opinnot rahoitetaan, jos se ei ole mahdollista omaehtoisella työvoimakoulutuksella. Pystyvätkö kunnat ja oppilaitokset vastaamaan tähän nivelvaiheen tarpeeseen ohjauksellaan ja järjestämällä kysyntää vastaavaa tarjontaa. Nuorten ei ole tarkoituksenmukaista käydä enää aikuisten peruskoulua uudestaan.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

-

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

Pidämme hyvänä perheryhmäkotitoiminnan siirtämistä osaksi sosiaalihuoltolakia. Tämä lakiuudistus vahvistaa ilman huoltajaa tulleiden lasten asemaa saada tarvittavat palvelut ja tekee heistä yhdenvertaisia suomalaisten lasten ja nuorten kanssa. Näin asumispalveluissa tullaan vahvemmin varmistamaan lapsen edun arviointi ja asumista järjestävien laitosten valvonta. On myös tärkeätä, että maahanmuuttajalasten asuinyksiköt pysyvät omina yksiköinä ja niille turvataan rahoitus valtion varoista.

Pidämme myös hyvänä ehdotuksena sitä, että kansalaisuuden saaneet alaikäiset ovat jälkihuollon piirissä, kunnes täyttävät 25 vuotta.

Edustajat

On hyvä, että edustajan roolia on lakiehdotuksessa nostettu näkyvämmäksi. Edustaja on tärkeä henkilö ilman huoltajaa maahan saapuneelle alaikäisille. Edustajan on oltava ammattitaitoinen, sopiva tehtävään ja riippumaton henkilö, jolla ei ole eturistiriitoja lapsen edustajana toimimiseen. Edustajat työskentelevät varsin itsenäisesti, eivät lapsen arjessa, mutta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa ja yhteistyön tulee olla saumatonta lapsen edun toteutumiseksi. Lapsen kotoutumisen vastuun monialaisuus saattaa tuoda myös uusia haasteita edustajan tehtävään tulevassa hallinnon muutoksessa (kunta/hyvinvointialue).

Oleskeluluvan saaneiden alaikäisten edustajien ohjausta, neuvontaa ja valvontaa ei ole toistaiseksi säädetty minkään viranomaisen tehtäväksi. Tässä ehdotuksessa se on osoitettu ELY-keskuksille. Yhdistys haluaa korostaa sitä, että mikäli ehdotus toteutuu, tulee ELY: jen toimia tehtävässä yhdenmukaisesti koko maassa. Erilaiset käytännöt ja ohjeet eri alueilla tarkoittaisivat, että alaikäisten palvelut vaihtelisivat alueittain ja pahimmassa tapauksessa olisivat alaikäisten kannalta epätasa-arvoisia.

Yhdistys (ETY ry.) pitää hyvänä ja tarkoituksenmukaisena uudistuksena ehdotetun edustajarekisterin perustamista.

Yhdistys pitää myös hyvänä ehdotusta siitä, että edustajan määräämistä koskevaa päätöstä on noudatettava, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa.

Edustajina haluamme kiinnittää huomiota siihen, että edustajan nimen puuttuminen DVV:n holhousasiarekisteristä, on aiheuttanut ja aiheuttaa yhä edelleen isoja ongelmia mm. lapsen pankkitilin avaamisessa.

Vaikka edustajan tehtäviin ei tässä lakiehdotuksessa puututa, yhdistys haluaa tuoda esiin perheenyhdistämisprosessin, jossa edustaja on mukana alaikäisen tukena. Kun alaikäinen on kokoonkutsuja ja perheessä on esim. luku- ja kirjoitustaidoton vanhempi, joka asuu kriisin keskellä ilman tietotekniikan tuomia mahdollisuuksia, on py-hakemusten tekeminen lähes mahdoton tehtävä. Mikäli edustaja ei osallistu koko prosessiin, perheellä ei ole todellisia mahdollisuuksia yhdistyä, vaikka perheenyhdistäminen on lapsen oikeus ja prosessin käynnistäminen katsotaan lapsen edun mukaiseksi. Edustaja voi nykyisellään vain neuvoa ja ohjeistaa perheenkokoajaa ja jossain määrin perhettä. Py-prosessiin käytettyä aikaa ei nykyisellään lasketa edustajan tehtäviin ja eikä siitä saatava palkkio vastaa työmäärää.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

Alaikäiset ilman huoltajaa tulleet

Me edustajat olemme olleet vakavasti huolissamme siitä, että usein sotaa kokeneet, hyväksikäytetyksi ja hylätyksi tulleet traumatisoituneet lapset joutuvat vielä Suomeen tultuaan kokemaan monia siirtoja paikasta ja paikkakunnalta toiselle. Näitä siirtoja saattaa yhden lapsen kohdalle osua kolme tai jopa neljä. Siirtojen seurauksena myös edustaja voidaan joutua vaihtamaan. Näemme, että lasten kotoutuminen vaarantuu paikkakunnan vaihdosten seurauksena, siksi pidämme erittäin hyvänä, että majoituksesta vastaavat viranomaiset ovat alkaneet perustaa nk. hybridikeskuksia, joissa oleskeluluvan saaneet lapset saavat asua tarvittaessa aikuistumiseen saakka.

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

-

Valtion korvaukset (8 luku)

-

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

Etu ry. on tyytyväinen edustajarekisterin perustamiseen, kuten lakiehdotus ehdottaa. Olemme myös tyytyväisiä edustajan laajaan tiedonsaantioikeuteen alaikäisten, ilman huoltajaa saapuneiden lasten asioissa.

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

-

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

-

Mikkonen Ulla
Edustat turvapaikanhakijalapsille ETU ry.